

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Eğitim Programlarına Yansıması: Hayat Bilgisi Öğretimi

Reflection of Intangible Cultural Heritage on Educational Programs in a Sustainable Society: Life Studies Curricula Course

Gülsüm Yıldırım

Dr.

Hakkari Üniversitesi

yildirimgulsum27@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2987-4775

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi / Received : 25 Temmuz 2021
Kabul Tarihi / Accepted : 22 Kasım 2021
Yayın Tarihi / Published : 15 Aralık 2021
DOI Number : 10.20860/ijos.974198

Bu araştırma, 24-26 Aralık 2020 tarihinde Uluslararası Sürdürülebilir Yaşam Konferansı (ISLC2020) çerçevesinde online sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Kaynak Gösterme / Citation

Yıldırım, G. "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Eğitim Programlarına Yansıması: Hayat Bilgisi Öğretimi". *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16 (2021): 231-247.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Eğitim Programlarına Yansıması: Hayat Bilgisi Öğretimi

Reflection of Intangible Cultural Heritage on Educational Programs in a Sustainable Society: Life Studies Curricula Course

Gülsüm Yıldırım

Öz

Bu araştırmada 2018 hayat bilgisi öğretim programının kazanımları ile 2020-2021 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı onayı ile uygulanan ders ve çalışma kitaplarında yer alan metin ve görsellerin somut olmayan kültürel mirasa dönük öğelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada doküman incelemesi yöntemiyle 2020- 2021 öğretim yılında bir, iki ve üçüncü sınıf hayat bilgisi ders ve çalışma kitabı olarak kullanılmasına karar verilen kitaplar ve 2018 hayat bilgisi öğretim programı kazanımları incelenmiştir. Araştırma sonucunda; birinci ve ikinci sınıf kazanımları ele alındığında sadece iki kazanımın, üçüncü sınıf için ise yalnızca bir kazanımın somut olmayan kültürel mirasın kazandırılabilceğine dair açıklamaları yer aldığı görülmektedir. Birinci sınıf için hazırlanan ders ve çalışma kitaplarındaki metin ve görsellerde halk bilgisi, toplumsal uygulamalar ve gösteri sanatlarına yer verilirken, ikinci sınıf için hazırlanan el sanatları ve sözlü anlatımlara dönük metin ve görseller bulunmaktadır. Bununla birlikte üçüncü sınıfta somut olmayan kültürel mirasa dönük metin veya görselle çok az yer verilmekle birlikte halk bilgisi, sözlü anlatımlar ve toplumsal uygulamalar bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, İlkokul, Hayat Bilgisi.

Abstract

This study aims to examine the intangible cultural heritage elements of the texts and visuals in the course and workbooks implemented with the approval of the Ministry of National Education in the 2018 life studies curriculum and the 2018-2021 academic year. Document analysis was used in the research. The books that were decided to be used as first, second and third-grade life studies course and workbooks in the 2020-2021 academic year and the 2018 life studies curriculum outcomes were examined. As a result of the research; When the first and second-grade acquisitions are considered, it is seen that only two acquisitions and only one acquisition for the third-grade have explanations that intangible cultural heritage can be acquired. While folklore, social practices, and performing arts are included in the texts and visuals in the textbooks and workbooks prepared for the first grade, there are texts and visuals for handicrafts and oral expressions prepared for the second grade. However, in the third grade, there is little place for text or visuals related to intangible cultural heritage, but there are folklore, oral expressions and social practices.

Keywords: Intangible Cultural Heritage, Primary School, Life Studies.

Extended Summary

Purpose and Significance:

Culture, which is the most important bond between the people that make up the society, and values, traditions, customs, customs, etc. transferred to the future. It is indispensable for the individual to learn the "culture" of the society in order to form his personality, to know the society in which it lives and to adapt. While culture is formed over time and transferred from generation to generation, it is defined as the set of values that are shaped according to the conditions of the age and connect people (Özgat-Tatan, 2018). Turkish Language Association; explains the concept of culture as the whole of the tools used to transfer all the material and spiritual values that emerged in the historical and social process to the next generations, showing the extent of human dominance over the natural and social environment (TDK, 2020). In summary; the concept of culture includes all the values that a society brings from the past and transfers to the future.

Studies carried out by UNESCO under the umbrella of the United Nations for the protection of cultural heritage are carried out and it is desired to draw people's attention to this issue. As a matter of fact, in addition to the World Cultural and Natural Heritage Preservation Convention of 1972, which was prepared for the protection of natural and cultural heritage in cases of natural events and war, the 1948 Universal Declaration of Human Rights, 1966 International Convention on Economic, Social and Cultural Rights, 1966 International Convention on Civil and Political Rights, adopted the "Convention for the Protection of the Intangible Cultural Heritage" on 17 October 2003, referring to legal bases such as the 1989 UNESCO Recommendation for the Protection of Traditional Culture and Folklore, and the 2001 UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity.

Considering that the important element that makes humanity aware of the existence of a common concern with the universal will for the protection of the intangible cultural heritage is the education program and textbooks, the research examining the life studies textbook has not been encountered in the literature. However, social studies teaching (Gürkan, 2015; Pehlivan, 2015; Akhan, 2014; Çengelci, 2012), music teaching (Özkan Köse & Yüksel, 2019), Turkish teaching and Turkish language programs (Azizoğlu & Okur, 2017; Savaşkan, 2016; Kolaç, 2009) includes analyzes of intangible cultural heritage items. In addition, teacher views and attitudes (Avcı & Memişoğlu, 2016; Yalçınkaya, 2015; Yeşilbursa & Barton, 2014; Sidekli & Karaca, 2013), student attitudes and knowledge (Tuncel & Altuntaş, 2020; Arıkan & Doğan, 2013; Yeşilbursa, 2013) in research studies. In addition, there is a research (Karakuş & Çağlayan, 2016) examining the 2009 life studies curriculum in the context of intangible cultural elements. However, the achievements of the life studies program in 2015 and later in 2018 and the textbooks change accordingly. In addition, considering that the reflection of scientific and technological changes on cultural elements in the process will affect the situation, it is hoped that examining the reflection of the intangible cultural elements of the 2018 life studies curriculum will be a guide for the realization of the general objectives specified in the National Education Basic Law. In addition, considering that the life studies program has an important function in gaining individual and collective identity, it can be said that it will be a guide for program developers in this regard. However, considering that classroom teachers, one of the components of education, have an important role in raising awareness of the intangible cultural heritage in the program, it can give an idea to the classroom teachers.

Methodology:

The document analysis method was used in this research, which was conducted to examine primary school first, second and third grade life studies course and workbooks in the context of intangible cultural heritage elements. Documents are text-based files containing photographs, graphics, and other visual materials collected, archived or published by the researcher or others (Schensul, 2008, p. 232). Document analysis, which is a qualitative research method, is based on extracting meaning from

documents, examining and interpreting data (Corbin & Strauss, 2008). Within the scope of this research, life studies textbooks and workbooks used in primary schools in the 2020-2021 academic year and approved by the Ministry of National Education were examined.

Results, discussion and conclusion:

In the research, the texts and images in the textbooks and workbooks were examined by considering the UNESCO definition of intangible cultural heritage. As a matter of fact, after Turkey signed the contract in the formal education environment in 2006, the "folk culture" course, which was introduced in order to protect the folk culture, was evaluated on the basis of the purpose and learning areas of the 2018 folk culture curriculum, and the learning areas of the folk culture course as a theme. In other words, elements that have an important place in the life of the people such as holidays, celebrations and festivals, which are under the title of "social practices" as a learning area, are discussed in this context. Regarding the inclusion of intangible cultural heritage in formal education in 2010, it can be said that the life studies curriculum, which prepares students for high-level courses in accordance with the developmental characteristics of the student, is not sufficient.

Giriş

Toplumu oluşturan insanlar arasındaki en önemli bağ olan kültür ile gelenek ve görenekler geleceğe aktarılmaktadır. Bireyin kişiliğini oluşturması, içinde yaşadığı toplumu tanıması ve ona uyum sağlaması için toplumun sahip olduğu kültürü öğrenmesi vazgeçilmez olmaktadır. Kültür, zamanla oluşarak nesilden nesile aktarılırken çağın koşullarına göre şekillenip insanları birbirine bağlayan değerler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Özgat-Tatan, 2018). Türk Dil Kurumu (TDK, 2020), kültür kavramını tarihi ve toplumsal süreçte ortaya çıkan bütün maddi ve manevi değerleri sonraki nesillere aktarmak için kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü olarak açıklamaktadır. Özetle, kültür kavramı bir toplumun geçmişten getirerek geleceğe aktardığı tüm değerleri içermektedir.

Kültür, toplumda birliktelik duygusunu güçlendirmektedir. Güçlü bir kültürün önemli bir göstergesi olan toplumsal birliktelik hem bireysel hem de toplumsal başarının sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır (George & Jones, 2008). Ancak yaşanan küreselleşme süreci, kültürü etkileyen önemli bir unsur olmaktadır. Yaşanan hızlı teknolojik değişim ve gelişmeler, bilimsel gelişmeler ve küresel düzeyde yaşanan hastalık, savaş gibi durumlar toplumların kültürlerinde hızlı değişimlere neden olmaktadır. Bu durum kültürel miras öğelerini de etkilemektedir.

Kültürel miras, toplumun sanatçıları, mimarları, müzisyenleri, yazarları ve bilim insanlarının eserlerinin yanı sıra toplumun maneviyatını ifade eden anonim çalışmalar ve hayata anlam veren değerlerin tamamını içermektedir (UNESCO [Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü], 1983, s.43). De Troyer (2005, s.13) tarafından açıklanan kültürel miras öğeleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Kültürel miras öğeleri

Kültürel Miras		
Somut Kültürel Miras		Somut Olmayan Kültürel Miras
Taşınmaz Miras	Taşınabilir Miras	
Tarihi Mekanlar,	Resimler,	El Becerileri,
Tarihi Şehirler,	Heykeller,	Teknik Beceriler,
Anıtlar,	Mücevherler,	Ritüeller,
Yel Değirmenleri,	Tarihi Kalıntılar,	Hikayeler,
Peyzajlar,	Madeni Paralar,	Gelenekler,
Kanallar	Pullar,	Bayramlar,
vb.	Halılar,	Diller,

Kitaplar, Fotoğraflar, Filmler, Müzik Aletleri, Edebiyat Ürünleri, Tarihi Belgeler Vb.	Törenler, İnançlar, Şarkılar, Performans, Spor ve Oyunlar Vb.
---	--

Tablo 1’de görüldüğü üzere kültürel miras hem geçmişi hem de bugünü yansıtarak geleceğe ışık olmaktadır. Kültürel miras bu bağlamda önem kazanmaktadır. Nitekim UNDP’nin (United Nations Development Programme) hesap verilebilirlik mekanizması tarafından desteklenen Sosyal ve Çevresel standartlardan biri olarak açıklanan kültürel miras, geçmiş, bugün ve gelecek arasında süreklilik sağlarken bireysel ve kolektif kimliğin merkezinde yer aldığı açıklanmaktadır. İnsanların sürekli gelişen değer, inanç, bilgi, gelenek ve uygulamalarını yansıtmakta ve ifade etmektedir (UNDP, 2020). Kültürel mirasa dair öğelerin zarar görmesi birey ve toplumun geçmişiyle bağları kopararak toplumsal hafızanın yok olmasına neden olduğu söylenebilir. Bu bağlamda kültürel mirasın korunması amacıyla ülkeler arasında çeşitli anlaşmalar ve sözleşmeler imzalanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti, Birleşmiş Milletler’e üye bir ülke olarak UNESCO tarafından hazırlanan kültür alanındaki sözleşmeleri imzalamaktadır. Bu bağlamda 1972 tarihli Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesi, 2005 tarihli Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi ile 2006 tarihli Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’ni imzalayarak somut kültürel mirasın yanı sıra somut olmayan mirasın korunması gerekliliğini vurgulayan ülkeler arasında yer almıştır.

Somut Olmayan Kültürel Miras

Kültürel mirasın korunması amacıyla Birleşmiş Milletler çatısı altında UNESCO tarafından çalışmalar yürütülmekte olup bu konuda insanların dikkatini çekmektedir. Nitekim doğal olaylar ve savaş gibi durumlarda, doğal ve kültürel mirasın korunması amacıyla hazırlanan 1972 tarihli Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesi’nin yanı sıra 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1966 Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 1966 Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 1989 UNESCO Geleneksel Kültür ve Folklorun Korunması Tavsiye Kararı, 2001 UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi gibi yasal dayanaklara atıfta bulunarak Birleşmiş Milletler tarafından 17 Ekim 2003’te Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kabul edilmiştir.

Somut olmayan kültürel miras, “toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar” (UNESCO, 2003) olarak sözleşmede tanımlanmıştır. Sözleşme, 19 Ocak 2006’da TBMM’de kabul edilmiş olup “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” ile 21 Ocak 2006 tarih ve 26056 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bununla birlikte sözleşmede UNESCO “soyut (intangible)” kavramı kullansa da TBMM “somut olmayan” kavramı kullanılmıştır. Somut olmayan kavramı ele alındığında her ne kadar “soyut” unsurlar akıllara gelse de bu kavramın somut ve soyut kavramından farklı olduğu söylenebilir. Örnek olarak; somut olmayan kültürel miras olarak kabul edilen nazar boncuğu somut bir ürün olsa da somut olmayan kültürel miras olarak kabul edilmesi nazar boncuğunun üretim, el sanatı bu geleneğin yaşatılmasını ele almaktadır (Çelepi, 2016).

Sözleşme kapsamında bireyin somut olmayan kültürel mirasa önem vermesinde eğitimin önemli bir araç olduğu belirtilmekte ve 14. maddesinde kamuoyunun bilgilendirilmesi yanı sıra toplumsal duyarlılığın geliştirilmesi için eğitim programları düzenlenmesi ve okul dışı etkinliklerle bilginin kuşaktan kuşağa geçmesinin desteklenmesi gerekliliği belirtilmektedir (UNESCO, 2003). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaygın ve Örgün Eğitimde Değerlendirilmesi Uluslararası Toplantısı’nda,

somut olmayan kültürel mirasın halk, birey ve toplulukların kültürel kimliklerinin önemli bir unsuru olduğunu vurgulanmıştır. Bununla birlikte örgün eğitimin her basamağında, eğitim programlarında somut olmayan kültürel mirasa duyarlılık geliştirilmesini ve farkındalık yaratılmasını sağlayacak içeriklerin oluşturulması tavsiye edilmiştir. Ayrıca taraf devletlere, eğitime dair yasal süreçlerde kuşaktan kuşağa somut olmayan kültürel mirasın aktarılması için gerekli hukuki, kurumsal ve mali tedbirleri almaları önerilmiştir (UNESCO, 2010). Bu durum 2015 Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) ve Örgün ve Yaygın Eğitim: Türkiye ve Afrika Deneyim Paylaşımı Yuvarlak Masa Toplantısı'nda eğitim alanında güçlenmesi için proje ve etkinliklerin yapılması gerekliliğine vurgu yapılmıştır (UNESCO, 2015).

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun içeriğinde yer alan Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları'nda "Türk milletinin millî, ahlâkî insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren birey olması" gerekliliğine vurgu yapılmıştır (Resmi Gazete, 1973). Bu kapsamda eğitim ortamlarının kültürel mirasa dönük bilgi kazandırması ve duyarlılığı geliştirilmesi gerektiği vurgulandığı söylenebilir. Zorunlu eğitimin ilk basamağı olan ilkokullarda Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları çerçevesinde oluşturulan hayat bilgisi dersinde bireylerin kültürel mirasa dönük farkındalık kazanması önemli görülmektedir.

Hayat Bilgisi Öğretimi

Hayat bilgisi; ilkokulun ilk 3 yılında okutulan, toplu öğretim ilkesi çerçevesinde çocukların hem kendilerini hem de yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanımaları için tasarlanan bir derstir (MEB, 2005). Çocuğun gelişim özelliklerine uygun şekilde oluşturulmuş bilgi temelinde sosyal ve doğa bilimleri bulunan, yaşama dönük ve somut şekilde işlenerek öğrencilerin etkin bireyler ve vatandaşlar olarak yaşam sürmelerini zemin hazırlayan ve ikinci devre derslerine temel oluşturan bir öğretim programı olarak açıklanmaktadır (Baysal, 2006, s.3). Diğer bir deyişle hayat bilgisi çocuğun gelişim özelliklerine göre oluşturulurken hem kendini hem de dünyayı ve toplumu tanıyarak iyi bir vatandaş olmalarını sağlayan bir ders olarak tanımlanabilir.

Hayat bilgisi öğretim programı yerli ve yabancı eğitim uzmanlarının görüşleri çerçevesinde 1927 yılında uygulanmaya başlanmıştır. 1936, 1948, 1968, 1998, 2005, 2009, 2015, 2018 yıllarında çağın koşullarına uygun olarak değiştirilmiştir. Sözleşmenin ilanından sonra 2005 yılında düzenlenen programda öğrencilerin sahip olması gereken kişisel nitelik ve değerlerden birisi vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme olarak açıklanmıştır. 2009 yılında yeniden düzenlenen programda aynı değer yer almıştır. 2015'te yaşanan program değişikliğinde millî ve kültürel değerleri tanıma temel yaşam becerisi yer almaktadır. 2018 yılında değiştirilen programda ise millî ve kültürel değerleri tanıma becerisinin yanı sıra Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi'ne uygun olarak hazırlanmış Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'nin sekiz anahtar yetkinliğinden birisi de kültürel farkındalık ve ifadedir. Ayrıca programın uygulanmasından "dersin işlenişinde okul içi ve okul dışı uygulamalar yapmaya özen gösterilmelidir. Özellikle ilgili kazanımlarda sözlü tarih, yerel tarih, müze gezileri, doğa eğitimi, resmî kurum ve kuruluşlarla özel kurum ve kuruluşları tanıma gibi okul dışı uygulamaların önemsenmesi" gerektiğine vurgu yapılarak somut olmayan kültürel miras ön plana çıkarılmıştır (MEB, 2018). Somut olmayan kültürel miras ile somut kültürel ve doğal miras arasındaki köklü karşılıklı bağlılığı göz önünde bulundurarak (UNESCO, 2003) hayat bilgisi programının bu çerçevede ele alındığı görülmektedir. Ancak hayat bilgisi öğretim programında, becerilerin kazanım karşılığı verilemediğinden somut olmayan kültürel mirasa yönelik farkındalık kazandırmanın ders kitabına nasıl yansıtıldığı bilinmemektedir.

İnsanlığın somut olmayan kültürel mirasının korunması konusunda evrensel istenç ile bir ortak kaygının varlığının farkında olmasını sağlayan önemli unsurun eğitim programı ve ders kitapları olduğu düşünüldüğünde hayat bilgisi ders kitabını inceleyen araştırmaya alan yazında rastlanmamıştır. Ancak

sosyal bilgiler öğretimi (Gürkan, 2015; Pehlivan, 2015; Akhan, 2014; Çengelci, 2012), müzik öğretimi (Özkan Köse & Yüksel, 2019) Türkçe öğretimi ve Türk dili programlarında (Azizoğlu & Okur, 2017; Savaşkan, 2016; Kolaç, 2009) somut olmayan kültürel miras öğelerine dair incelemeler bulunmaktadır. Ayrıca öğretmen görüş ve tutumları (Avcı & Memişoğlu, 2016; Yalçinkaya, 2015; Yeşilbursa & Barton, 2014; Sidekli & Karaca, 2013), öğrenci tutum ve bilgilerini (Tuncel & Altuntaş, 2020; Arıkan ve Doğan, 2013; Yeşilbursa, 2013) inceleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Bununla birlikte 2009 hayat bilgisi öğretim programının somut olmayan kültürel unsurlar bağlamında inceleyen araştırma (Karakuş & Çağlayan, 2016) yer almaktadır. Ancak hayat bilgisi programının 2015 ve sonrasında 2018 yılında kazanımları ve buna uygun olarak ders kitapları da değişmiştir. Ayrıca süreç içerisinde bilimsel ve teknolojik değişimlerin kültürel unsurlara yansımalarının durumu etkileyebileceği düşünülecek 2018 hayat bilgisi öğretim programının somut olmayan kültürel unsurları yansıtılma durumunun incelenmesi Milli Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen genel amaçların gerçekleşmesi ile ilgili yol gösterici olacağı umulmaktadır. Hayat bilgisi programının bireysel ve kolektif kimlik kazanmada önemli bir işleve sahip olduğu düşünüldüğünde bu konuda program hazırlayıcıları için bir rehber olacağı söylenebilir. Bununla birlikte eğitimin bileşenlerinden biri olan sınıf öğretmenlerinin somut olmayan kültürel mirasın programda yer alma durumuna dönük farkındalık kazandırmada önemli bir görev üstlendiği düşünüldüğünde sınıf öğretmenlerine bu konuda fikir verebilir.

Yöntem

İlkokul bir, iki ve üçüncü sınıf hayat bilgisi ders ve çalışma kitaplarının somut olmayan kültürel miras unsurları bağlamında incelemek amacıyla yapılan bu araştırmada, doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman, araştırmacı tarafından toplanan veya başkaları tarafından toplanan, arşivlenen veya yayınlanan belgeler ve fotoğraf, grafik, diğer görsel materyalleri içeren metin tabanlı dosyalardır (Schensul, 2008, s. 232). Nitel bir araştırma yöntemi olan doküman incelemesi, dokümanlardan anlam çıkarma, verileri inceleme ve yorumlamaya dayanmaktadır (Corbin & Strauss, 2008). Bu araştırma kapsamında 2020-2021 öğretim yılında ilkokullarda okutulan ve MEB tarafından uygun görülen hayat bilgisi ders kitapları ve çalışma kitapları ile 2018 hayat bilgisi öğretim programı kazanımları incelenmiştir.

Veri kaynağı

Araştırma kapsamında incelenen dokümanların seçiminde MEB tarafından onaylanmış olması esas alınarak 2018 hayat bilgisi öğretim programı incelenmiştir. Bununla birlikte bir, iki ve üçüncü sınıf ders ve çalışma kitapları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Araştırma kapsamında incelenen hayat bilgisi ders ve çalışma kitapları

Sınıf	Kitap Türü	Yazar	Yayınevi
1. sınıf	Hayat Bilgisi Ders Kitabı	Çiğdem Alemdar	2019 Pasifik Yayınları
	Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı	Selahattin Kaymakçı (Ed.)	2020 Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
	Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı	---	2020 Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
2. sınıf	Hayat Bilgisi Ders Kitabı	Kadir Adamaz (Ed.)	2019 Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
	Hayat Bilgisi Ders Kitabı	Yalçın Ulusoy	2018 Beşgen Yayıncılık
	Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı	Selahattin Kaymakçı (Ed.)	2020 Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
3. sınıf	Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı	---	2020 Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
	Hayat Bilgisi Ders Kitabı	Fatma Gürel	2019 Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
	Hayat Bilgisi Ders Kitabı	Erol Ünal Karabıyık	2019 Evren Yayıncılık
	Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı	Selahattin Kaymakçı (Ed.)	2020 Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
	Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı	---	2020 Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Araştırma kapsamında incelenen hayat bilgisi ders ve çalışma kitaplarının gösterildiği Tablo 2'ye göre birinci sınıf için bir ders kitabı ile 2 çalışma kitabı, ikinci sınıf için iki ders kitabı ve iki çalışma kitabı, üçüncü sınıf içinde iki ders kitabı ve iki çalışma kitabı incelenmiştir. Bu kasamda toplam 11 kaynak ele alınmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri doküman taraması ile toplanmıştır. Araştırmada kullanılan dokümanlar MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından kabul edilip uygulanan 2018 hayat bilgisi öğretim programlarında yer alan kazanımlar, ders kitapları ve çalışma kitaplarıdır. Araştırmada kazanımlar, ders kitabı ve çalışma kitaplarında yer alan metin ve görseller nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz yoluyla analiz edilmiştir. Betimsel analiz; elde edilen verilerin daha önce belirlenmiş temalara göre özetlenip yorumlanmasını içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 256). Bu araştırmada da dökümanlar, somut olmayan kültürel mirasın UNESCO tanımı ele alınarak incelenmiştir. Hayat bilgisi öğretiminde somut olmayan kültürel miras unsurlarını incelemek için bu amaçla hazırlanan program ve onun amaçların ele alınması gerekliliği göz önüne alınmıştır. Bu bağlamda temalar oluşturulurken ortaokulda öğretimi yapılan halk kültürü öğretim programının amaç ve öğrenme alanları esas alınarak oluşturulmuştur. Halk kültürü öğretim programı; örgün eğitim ortamında halk kültürünü korumak ve somut olmayan kültürü yaşatmak amacıyla oluşturulmuştur. Bu kapsamda temalar; sözlü anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, halk bilgisi ve el sanatları geleneği olarak belirlenmiştir. Örnek ile açıklamak gerekirse, halk kültürü dersinin öğrenme alanı olarak “toplumsal uygulamalar” başlığı altında yer alan bayramlar, kutlamalar, festivaller gibi halkın yaşamında önemli yere sahip olan öğeler hayat bilgisi öğretimi incelenirken tema olarak ele alınmıştır ve bayram festival vb. unsurlar kategori olarak ele alınmıştır.

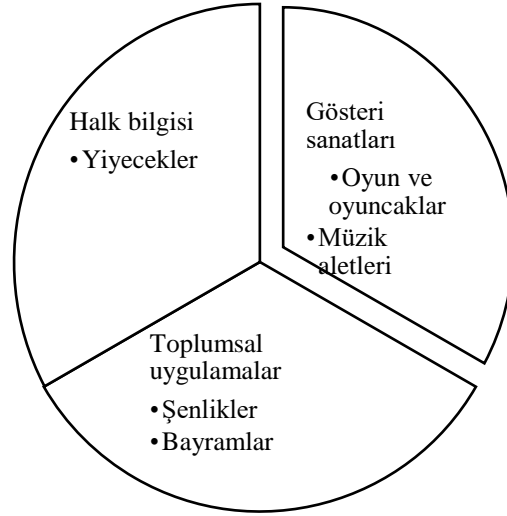
Verilerin güvenilirliği Bilgin'in (2006, s.16) açıkladığı üzere kodlayıcının aynı metni farklı zamanlarda kodlaması ile elde edilmiştir. Araştırmacı, ilk kodlamadan iki ay sonra verileri yeniden kodlamıştır. Kodlama güvenilirliği için Miles ve Huberman (1994, s.64) kodlama güvenilirliği formülü kullanılmıştır. Belirtilen formül şu şekildedir:

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$$

Yapılan analiz sonucunda kodlamada görüş birliği sağlanmış olup oluşturulan dağılımın tamamen benzer (%100) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte yapılan analizler için uzman görüşü alınmıştır. Sınıf öğretmenliği alanında 10 yıllık deneyime sahip bir sınıf öğretmeni ile sınıf öğretmenliği alanında doktora yapmış öğretim elemanının görüşleri alınmıştır. Yapılan değerlendirme için Miles ve Huberman (1994, s.64) formülü kullanılarak güvenilirlik değerlendirildiğinde %98 oranında benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgular

İlkokul hayat bilgisi öğretim programı kazanımları ile bir, iki ve üçüncü sınıf ders ve çalışma kitaplarının somut olmayan kültürel miras öğelerine göre incelenmesine dair bulgular sınıflara göre incelenmiş olup Şekil 1'de birinci sınıf kazanımları, ders ve çalışma kitabından elde edilen veriler gösterilmiştir.

Şekil 1. Birinci sınıf hayat bilgisi öğretim programında somut olmayan kültürel miras unsurlarına yönelik tema ve kategoriler

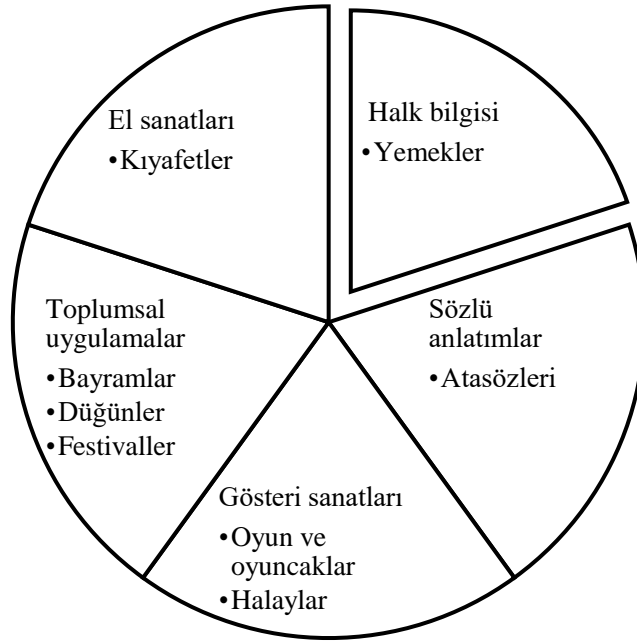
Birinci sınıf kazanımları, ders ve çalışma kitaplarında somut olmayan kültürel miras öğelerinin gösterildiği Şekil 1' e göre ders kitabı ve çalışma kitabı halk bilgisi, toplumsal uygulamalar ve gösteri sanatları unsurları ele alınmıştır. Tema ve kategorilere göre birinci sınıf kazanımlar, ders kitabı ve çalışma kitabında yer alan somut olmayan kültürel miras örnekleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Birinci sınıf kazanımlar, ders ve çalışma kitaplarında somut olmayan kültürel miras örnekleri

Kazanımlar	Ders Kitabı (Alemdar, 2020)	Çalışma Kitabı (Kaymakçı, 2020a)	Çalışma Kitabı (Milli Eğitim Yayımları, 2020a)
HB.1.5.2. Yakın çevresindeki tarihî, doğal ve turistik yerleri fark eder.	Kars kaşarı, tulum peynir	Mendil kapmaca Bezirgânbaşı Seksek Dokuztaş Misket Yerden yüksek İstop Topaç Beştaş	
HB.1.5.7. Dinî gün ve bayram kutlamalarına istekle katılır. Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı'nda evde ve çevresinde yapılan hazırlıklar, bayramlaşma, ikramlar ve çocuklar için bayramın anlamı gibi konular üzerinde durulur. Ayrıca diğer dinî günlere de değinilir.	Ramazan Bayramı Kurban Bayramı Kandil geceler Aşure günü	Bağlama, Davul Ud Zurna	Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı Kadir Gecesi

2018 hayat bilgisi öğretim programı kapsamında yer alan 53 kazanımdan “Yakın çevresindeki tarihî, doğal ve turistik yerleri fark eder.” ve “Dinî gün ve bayram kutlamalarına istekle katılır.” kazanımlarının öğrencilere somut olmayan kültürel miras öğelerini kazandırmayı amaçlamaktadır. Alemdar (2020) tarafından hazırlanan ders kitabında “yiyecek” olarak kars kaşarı ve tulum peynirinin yer aldığı görülmektedir. “Gösteri sanatları” kapsamında Kaymakçı (2020a) editörlüğünde hazırlanan kitapta oyun ve oyuncak olarak mendil kapmaca, bezirgânbaşı, seksek, dokuztaş, misket, topaç yer alırken halk müzik aletlerinden bağlama, davul, zurna, ud yer almaktadır. Bununla birlikte “toplumsal uygulamalar” ise bayramlar kategorisinde Ramazan ve Kurban Bayramı hem Milli Eğitim Yayınları (2020a) çalışma kitabı hem de Alemdar (2020) tarafından hazırlanan ders kitabında yer alırken aşure gününe sadece Alemdar (2020) değinmiştir. Bununla birlikte somut olmayan kültürel miras kapsamında yer alan sözlü anlatımlar ve el sanatları geleneğine hiç değinilmemiştir Ayrıca her kitapta farklı unsurlar ele alınmıştır.

İkinci sınıf kazanım, ders ve çalışma kitabında somut olmayan kültürel miras öğelerine dair bulgular Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. İkinci sınıf hayat bilgisi öğretim programında somut olmayan kültürel miras unsurlarına yönelik tema ve kategoriler

İkinci sınıf ders ve çalışma kitabında somut olmayan kültürel miras öğelerine dair tema ve kategorilerin gösterildiği Şekil 2’ye göre halk bilgisi, sözlü anlatım, el sanatları, gösteri sanatları ve toplumsal uygulamalara yer verilmiştir. Bu bağlamda kazanım, ders ve çalışma kitaplarında somut olmayan kültürel mirasa dair kategorileri oluşturan örnekler Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. İkinci sınıf kazanımlar, ders ve çalışma kitaplarında somut olmayan kültürel miras örnekleri

Kazanımlar	Ders kitabı (Adamaz, 2019)	Ders kitabı (Ulusoy, 2018)	Çalışma Kitabı (Kaymakçı, 2020b)	Çalışma Kitabı (Milli Eğitim Yayınları, 2020b)
HB.2.5.5. Dinî gün ve bayramların önemini kavrar. Dinî gün ve bayramların paylaşma ve dayanışmaya etkisi ele alınır.	Ramazan Bayramı	Ramazan Bayramı Kurban Bayramı	Atasözleri: “Birlikten kuvvet doğar.” “Bir elin nesi var iki elin sesi var.” “Ağaç yaprağı ile gürler.”	Atasözleri: «Bir elin nesi var iki elin sesi var»
	Sünnet düğünü, Asker uğurlama, Düğün, Mesir Macunu Festivali	Sünnet düğünü Kına yakma	Sünnet düğünü, Kına yakma, Asker uğurlama, Düğün	Karagöz ve Hacivat
HB.2.5.6. Yakın çevresindeki kültürel miras öğelerini araştırır. Gelenek ve görenekler, yemek, giyim, kuşam, müzik ve yöresel oyunlar ile ilgili araştırma yapmaları sağlanır.	Yöresel kıyafetler	Yöresel kıyafetler	Yöresel kıyafetler	çi börek, muhlama, etli mantı, İskender, çömlek kebabı
	Halaylar: horon, zeybek, halay, kaşık, çayda çıra	Baklava	Oyunlar/ halk oyunu ve güvende oyunu	Halaylar: horon, zeybek, misket, kılıç kalkanı, atabarı
	Çanakkale anıtı		Bursa yöresel müziği halk müziği /erik dalı	Nasrettin hoca
	Yağ satarım bal satarım oyunu		Çocuk oyunları: Bezirganbaşı oyunu /mendil kapmaca/ dokuz	
	Yöresel yemekler: Baklava, keşkek, ekmek dolması, manisa kebabı, Çi börek mantı, Mıhlama		Yöresel yemekler: cevizli lokum, yağ helvası, peynir	
Yöresel kıyafetler		Ramazan Bayramı		

İkinci sınıf kazanımlar, ders ve çalışma kitaplarında somut olmayan kültürel miras örneklerinin gösterildiği Tablo 4'e göre 50 kazanımdan “Dinî gün ve bayramların önemini kavrar. Dinî gün ve bayramların paylaşma ve dayanışmaya etkisi ele alınır.” ve “Yakın çevresindeki kültürel miras öğelerini araştırır. Gelenek ve görenekler, yemek, giyim, kuşam, müzik ve yöresel oyunlar ile ilgili araştırma yapmaları sağlanır.” kazanımları somut olmayan kültürel miras ile ilgili olduğu söylenebilir. Bununla birlikte “toplumsal uygulamalar” kapsamında Adamaz (2019) editörlüğünde hazırlanan ders kitabında

sünnet düğünü, asker uğurlama, düğün, Mesir macunu festivali, Ramazan Bayramı yer alırken Ulusoy'un (2018) hazırladığı ders kitabında Ramazan ve kurban bayramları, sünnet ve kına yakma öğelerine yer verilmiştir. Kaymakçı (2020b) editörlüğünde hazırlanan çalışma kitabında ise Ramazan Bayramı yer almaktadır.

Halk bilgisi teması kapsamında ele alınan yemekler ise Adamaz (2019) editörlüğünde hazırlanan ders kitabında baklava, keşkek, ekmek dolması, Manisa kebabı, çi börek, mantı, mıhlama iken Ulusoy (2018) sadece baklavaya yer vermiştir. Ayrıca Kaymakçı (2020b) editörlüğünde hazırlanan çalışma kitabında “cevizli lokum, yağ helvası” yer alırken Milli Eğitim Yayınları'nda (2020b) çi börek, muhlama, etli mantı, iskender, çömlek kebabı yer almıştır. “Gösteri sanatları” kapsamında ise yağ satarım-bal satarım oyunu ile horon, zeybek, halay, kaşık, çayda çıra (Adamaz, 2019), Bezirganbaşı oyunu, mendil kapmaca oyunları ile güvende oyunu (Kaymakçı, 2020b); horon, zeybek, misket, kılıç kalkanı, Atabarı (Milli Eğitim Yayınları, 2020b) halk oyunlarına yer verilmiştir. Bununla birlikte Milli Eğitim Yayınları'nda (2020b) “Karagöz ve Hacivat” soru içinde ele alınarak belirtilmiştir. “Sözlü anlatımlar” temasında ise çalışma kitaplarında atasözleri yer alırken sadece Nasrettin Hoca'ya Milli Eğitim Yayınları'nda (2020b) soruda yer almıştır. “El sanatları” temasında ise tüm ders ve çalışma kitaplarında yöresel kıyafetlerle ilgili görsellere yer verilmiştir.

Üçüncü sınıf kazanım ders ve çalışma kitabında somut olmayan kültürel miras öğelerine dair bulgular Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. Üçüncü sınıf hayat bilgisi öğretim programında somut olmayan kültürel miras unsurlarına yönelik tema ve kategoriler

Üçüncü sınıf kazanım ders ve çalışma kitabında somut olmayan kültürel miras öğelerine dair bulgular ele alındığında sözlü anlatımlar, halk bilgisi ve toplumsal uygulamaları içeren temalara dair örnekler verilmiştir. Üçüncü sınıf kazanım, ders kitabı ve çalışma kitaplarında somut olmayan kültürel mirasa dair örnekler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Üçüncü sınıf kazanımlar, ders ve çalışma kitaplarında somut olmayan kültürel miras örnekleri

Kazanımlar	Ders kitabı (Gürel, 2019)	Ders kitabı (Karabıyık, 2019)	Çalışma Kitabı (Kaymakçı, 2020c)	Çalışma Kitabı (Milli Eğitim Yayınları, 2020c)
HB.3.5.3. Yakın çevresinde yer alan tarihî, doğal ve turistik yerlerin özelliklerini tanıtır.	Mevlevi semahı	---	Düğün	Yemek: yufka ekme Atasözleri: “Komşuda pişer bize de düşer” “Ev alma komşu al.” “Gülme komşuna gelir başına.” “Komşu ekmeği komşuya borçtur” “Kurt komşusunu yemez.”

Hayat bilgisi üçüncü sınıf kazanım, ders ve çalışma kitaplarında somut olmayan kültürel mirasa dair örneklerin gösterildiği Tablo 5'e göre 45 kazanımdan sadece “Yakın çevresinde yer alan tarihî, doğal ve turistik yerlerin özelliklerini tanıtır.” kazanımına yer verilmiştir. “Toplumsal uygulamalar” temasında Gürel (2019) editörlüğünde hazırlanan ders kitabında Mevlevi semahı ele alınırken Karabıyık (2019) tarafında hazırlanan kitapta somut olmayan kültürel mirasa dair hiç bir örnek yer almamaktadır. Kaymakçı (2020c) editörlüğünde hazırlanan çalışma kitabında ise düğüne yer verilmiştir. Milli Eğitim Yayınları (2020c) ise “halk bilgisi” temasında yufka ekme görsele yer verilirken “sözlü anlatım” temasında atasözü olarak “Komşuda pişer bize de düşer”, “Ev alma komşu al.”, “Gülme komşuna gelir başına.”, “Komşu ekmeği komşuya borçtur”, “Kurt komşusunu yemez.” yer verilmiştir. Bununla birlikte somut olmayan kültürel miras kapsamında yer alan sözlü anlatımlar ve el sanatları geleneğine hiç değinilmemiştir. Ayrıca her kitapta farklı unsurlar ele alınmıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

İnsan, biyolojik bir canlı olmasının ötesinde içinde yaşadığı toplumun da önemli bir parçasıdır. Toplumsal yaşamın sürekliliği ise kültürlerin gelecek nesillere aktarılması ile mümkün olmaktadır. Ancak küreselleşen dünyada bazı kültürler ve kültürel öğeler yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda toplumun somut unsurların yanı sıra somut olmayan kültürel mirasa sahip çıkma gerekliliği 21. yüzyılda önem verilen konular arasında yer almaktadır. Somut olmayan kültürel mirasın kazandırılması için eğitim en önemli kurumlar arasında yer almaktadır. Türkiye’de ilkokulun ilk üç yılında öğretimi yapılan ve bireyin kendini tanımasının yanı sıra toplumu ve çevreyi tanımasını sağlayan hayat bilgisi dersi önemli yeri olduğu düşünülmektedir. 1926 yılında toplu öğretim ilkesi ile oluşturulan hayat bilgisi öğretim programında değişiklikler süreç içerisinde yaşanmış ve bu son değişim 2018 yılında yapılmıştır. Bu bağlamda 2018 hayat bilgisi öğretim program kazanımları ile 2020-2021 öğretim yılında MEB onayı ile uygulanan ders ve çalışma kitaplarında yer alan metin ve görsellerin somut olmayan kültürel mirasa dönük öğelerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Birinci ve ikinci sınıf kazanımları ele alındığında sadece iki kazanımın, üçüncü sınıf için ise yalnızca bir kazanımın somut olmayan kültürel mirasın kazandırılabilmesine dair açıklamaları yer aldığı görülmektedir. Öğrencilerin somut olmayan kültürel mirasa dair farkındalık kazanabilmesi için bu kazanımların yetersiz olduğu söylenebilir. Nitekim dördüncü sınıflarla araştırma yapan Şahin (2015) geleneksel çocuk oyunları dışında öğrencilerin neredeyse tamamının somut olmayan kültürel mirasa ilişkin farkındalıklarının bulunmadığına dönük bulgusunun bu durumu desteklediği söylenebilir.

Birinci sınıf için hazırlanan ders ve çalışma kitaplarındaki metin ve görsellerde halk bilgisi, toplumsal uygulamalar, gösteri sanatlarına yer verilirken, ikinci sınıf için hazırlanan el sanatları ve sözlü

anlatımlara dönük metin ve görseller bulunmaktadır. Bununla birlikte üçüncü sınıfta somut olmayan kültürel mirasa dönük metin veya görsele çok az yer verilmekle birlikte halk bilgisi, sözlü anlatımlar ve toplumsal uygulamalar bulunmaktadır. Ayrıca MEB tarafından kabul edilen ders ve çalışma kitaplarında farklı somut olmayan kültürel miras öğelerine yer verilirken üçüncü sınıf için hazırlanan ders ve çalışma kitaplarından Karabıyık (2019) tarafından hazırlanan kitapta hiçbir ögeye rastlanmamıştır. Bu durumun Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme'nin 14. Maddesi'nde eğitim alanına düşen görev konusunda hayat bilgisi öğretiminin yeterli önem verilmediği söylenebilir. Ancak 2009 hayat bilgisi öğretim programı ile 2015 ders kitaplarını inceleyen Karakuş ve Çağlayan (2016) somut olmayan kültürel mirasa dönük kazanım ve etkinlik oranının yeterli olduğunu; ancak hayat bilgisi öğretim programında somut olmayan kültürel mirasa dair görsel ve metinlerin azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca 2009 programında meslek olarak yorgan, halı dokumacılığı gibi somut olmayan kültürel miras öğeleri bulunurken (Karakuş & Çağlayan, 2016) 2018 programında böyle bir durumun olmaması araştırmanın bulgularını desteklememektedir.

Özetle; 2018 hayat bilgisi öğretim program kazanımları, ders ve çalışma kitabında yer alan görseller ve metinler öğrencilerin somut olmayan kültürel mirasa yönelik bilgi ve farkındalığını arttırmak için yeterli olmadığı görülmektedir. Altunal (2015) ilkököl 4. sınıf İngilizce ders kitaplarının Türk kültürünün maddî ve manevî değerlerini taşımadığı, daha çok popüler kültürün öğelerini yansıttığı sonucu ile Şahin (2015) dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarının çocuklara kültür aktarımını sağlayan metinlerde, dil dışında diğer kültürel değerlerin yeterli seviyede olmadığı bulguları desteklediği söylenebilir. Bununla birlikte ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini alan Avcı (2016) öğretmenlerin kültürel miras eğitimine önem verdiklerini, sosyal bilgiler dersinde yeterli olmadığı, kültürel miras eğitimini de zenginleştirme ve düzeltmelere gidilmesi gerektiğini belirtirken Pehlivan-Yılmaz ve Kolaç (2016) sosyal bilgiler ders kitaplarında somut olmayan kültürel miras öğelerine yer verilme bakımından bir uyumun olmadığı; ders kitaplarında ve öğretim programlarında en fazla sözlü gelenekler ve anlatımlar ögesine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Yabancılara Türkçe öğretimi konusunda hazırlanan ders kitaplarını inceleyen Karakoç-Öztürk (2020) somut olmayan kültürel mirasın tüm alanlarına dengeli ve yeterli bir şekilde dağıtılmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda 2010 yılında somut olmayan kültürel mirasın örgün eğitimde yer almasına ilişkin olarak ilkökulda öğrencinin gelişim özelliklerine göre uygun ve üst seviye derslerine hazırlayan hayat bilgisi öğretim programının yeterli olmadığı söylenebilir.

Elde edilen sonuçlara göre şu önerilerde bulunabilir:

- Hayat bilgisi dersinin tanımı ele alındığında bireyin içinde yaşadığı toplumu tanıması olarak belirtilirken somut olmayan kültürel unsurlara bir, iki ve üçüncü sınıf düzeyinde daha fazla yer alması için çalışmalar yapılmalıdır.
- Kazanım bağlamında sadece «ülkemizde hayat» ünitesinde kültürel unsurlara dönük kazanım yer alırken doğada hayat ünitesinde «geleneksel tarım ve hayvancılık», sağlıklı hayat ünitesinde «geleneksel tıp uygulamaları», evimizde hayat ünitesinde ise geleneksel yaşama dair konuları içeren somut olmayan kültürel miras unsurlara yer verilmelidir.
- Hayat bilgisi dersinin estetik boyutunu desteklemek amacıyla somut olmayan kültürel miras olan «ebruli» sanatının yanı sıra «hat» sanatına yer verilebilir.
- Konu metinlerinde masal, halk hikayeleri, efsane, atasözleri ve destan gibi sözlü anlatım unsurlarına yer verilerek öğrencilerin kültürel miras farkındalığı oluşturulabilir.
- İlkokul öğrencisinin somut işlemler döneminde olduğu düşünüldüğünde somut olmayan kültürel miras öğeleri ders ve çalışma kitaplarında görsellerle desteklenebilir ve geleneksel oyunlar oynatılabilir.

Kaynakça

- Adamaz, K. (Ed.). (2019). *İlkokul 2. sınıf hayat bilgisi ders kitabı*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Akhan, N. E. (2014). Sosyal bilgiler derslerinde somut olmayan kültürel miras öğretimi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6 (3), 722-736.
- Alemdar, Ç. (2019). *Hayat bilgisi 1. sınıf ders kitabı*. Ankara: Pasifik Yayınları
- Altunal, B. (2015). *İlkokul 4. sınıf ingilizce ders kitaplarının Türk kültürüne ait değerler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya
- Avcı, M. & Memişoğlu, H. (2016). Kültürel miras eğitimine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1),104-124.
- Azizoğlu, N. İ. ve Okur, A. (2017). Yurtdışında yaşayan Türklerin eğitiminde somut olmayan kültürel miras unsurlarının yeri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(4), 747-757.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi: teknikler ve örnekler çalışmaları*. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks: Sage Publishing
- Çelepi, M. S. (2016). Somut olmayan kültürel miras ve üniversite gençliği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (3), 5-35.
- Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 185-203
- De Troyer, V. (Ed.). (2005). *Heritage in the classroom: a practical manual for teacher*. Brusell: Het Gemeenschapsonderwijs.
- George, J. M. & Jones, G. R. (2008). *Understanding and managing organizational behavior*. New Jersey: Prentice Hall.
- Gürel, F. (2019). *İlkokul 3. sınıf hayat bilgisi ders kitabı*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Gürkan, B. (2015). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karabıyık, E.Ü. (2019). *İlkokul 3. sınıf hayat bilgisi ders kitabı*. Ankara: Evren Yayıncılık
- Karakoç Öztürk, B. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde somut olmayan kültürel mirasın aktarımı. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 288-312.
- Karakuş, C. & Çağlayan, K. T. (2016). Hayat bilgisi öğretim programında ve ders kitaplarında somut olmayan kültürel mirasın yerinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 45 (3), 393-405
- Kaymakçı, S. (Ed.). (2020a). *İlkokul 1.sınıf hayat bilgisi çalışma kitabı*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Kaymakçı, S. (Ed.). (2020b). *İlkokul 2. sınıf hayat bilgisi çalışma kitabı*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.

- Kaymakçı, S. (Ed.). (2020c). *İlkokul 3. sınıf hayat bilgisi çalışma kitabı*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Kolaç, E. (2009). Somut olmayan kültürel mirası koruma, bilinç ve duyarlılık oluşturmada Türkçe eğitiminin önemi. *Millî Folklor*, 21 (82), 19-31
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2005). *Hayat bilgisi öğretim programları (ilkokul 1.2. ve 3. sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- MEB. (2018). *Hayat bilgisi öğretim programları (ilkokul 1.2. ve 3. sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2020a). *Hayat bilgisi 1. sınıf çalışma kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2020b). *Hayat bilgisi 2. sınıf çalışma kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2020c). *Hayat bilgisi 3. sınıf çalışma kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- Miles, B., M. & Huberman, A., M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage Publishing
- Özgat-Tatan, O. (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti örneği (A1-A2 düzeyi)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Özkan Köse, P. & Yüksel, A. (2019). 5, 6, 7 ve 8. sınıf müzik ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras öğeleri bakımından incelenmesi. *Art-e Sanat Dergisi*, Özel Sayı, 125-149 .
- Pehlivan Yılmaz, A., & Kolaç, E. (2016). Açık örgün eğitim sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında somut olmayan kültürel miras öğeleri. *Journal Of Turkish Studies*, 11(19), 655–670.
- Pehlivan, A. (2015). *Açık ve örgün eğitim sosyal bilimler ders kitapları ve öğretim programında somut olmayan kültürel miras öğelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Resmî Gazete (2006). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*. Karar Sayısı: 2006/10132. 11 Mart 2006- Sayı: 26105
- Savaşkan, V. (2016). Ortaöğretim Türk edebiyatı program ve ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras öğeleri açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 1302-1323.
- Sidekli, S. & Karaca, L. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen aday görüşleri. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 5, 20-38.
- Şahin, N. (2015). *İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin kültürel değerler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Türk Dil Kurumu. (2020). <https://sozluk.gov.tr/>
- Ulusoy, Y. (2018). *Hayat bilgisi 2. sınıf ders kitabı*. Ankara: Beşgen Yayıncılık
- UNDP [United Nations Development Programme]. (2020). https://info.undp.org/sites/bpps/SES_Toolkit/SitePages/Standard%204.aspx
- UNESCO (2015). *Somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) ve örgün ve yaygın eğitim: Türkiye ve Afrika deneyim paylaşımı yuvarlak masa toplantısı: sonuç bildirisi*. <https://www.unesco.org.tr/Pages/540/205>

- UNESCO. (2003). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*. Paris, 17 Ekim 2003. MISC/2003/CLT/CH/14. <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf>
- UNESCO. (2010). *Somut olmayan kültürel mirasın yaygın ve örgün eğitimde değerlendirilmesi uluslararası toplantısı: sonuç bildirisi*. <https://www.unesco.org.tr/Pages/188/91/Somut%20Olmayan%20K%C3%BClt%C3%BCrel%20Miras%C4%B1n%20Yayg%C4%B1n%20ve%20%C3%96rg%C3%BCn%20E%C4%9Fitimde%20De%C4%9Ferlendirilmesi%20Uluslararası%C4%B1%20Toplant%C4%B1s%C4%B1>
- Yalçınkaya, E. (2015). Pre-service teachers' views on intangible cultural heritage and its protection. *Anthropologist*, 22(1), 64-72.
- Yeşilbursa, C. C. (2013). Altıncı sınıf öğrencilerinin somut kültürel mirasa yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21 (2), 405-420.
- Yeşilbursa, C. C., & Barton, K. C. (2011). Preservice teachers' attitudes toward the inclusion of heritage education in elementary social studies. *Journal of Social Studies Education Research*, 2(2), 1-21.